

Azərbaycan–Türkiyə birliyi: “Geosiyasi layları” tərpedən müttəfiqlik

III MƏQALƏ

Qarşıdakı dövrdə can Azərbaycan ilə qardaşlıq hüququmuz və Şuşa Bəyannaməsində ortaya qoyduğumuz ruhla yol getməkdə davam edəcəyik.

Rəcəb Tayyib Ərdoğan,
Türkiyə Prezidenti

Azərbaycan–Türkiyə birliyinin nəticəverici siyasi-diplomatik fəaliyyətin nümunəsi kimi qəbul edilməsinin əks-sədası təbiidir. Çünki son 300 ildə ilk dəfədir ki, Cənubi Qafqazda və regionlararası geosiyasi məkanda yeni düzənin yaranması mümkün olur. Aparıcı rolu isə iki türk dövləti oynayır. Bu gerçəkliyi prinsipial olaraq qəbul etmək istəməyən qüvvələr hələ də mövcuddur. Ermənistanla sülh müqaviləsinin imzalanması və Zəngəzur dəhlizinin açılması ilə ümumilikdə, geosiyasi dinamika fərqli ritmə keçid edəcəkdir. Qısa bir müddətdə geniş ərazidə geosiyasetin ritmi dəyişəcəkdir. Bu kimi məqamlara görə, Türkiyə–Azərbaycan birliyini hədəf alan cəhdlərin olması gözləniləndir. Onlar Ermənistanla məhdudlaşmış və global güclər tərəfindən alovlandırılı bilər. Hər bir halda açıqca bu birliyin pozulması və ya aparıcı funksiya yerinə yetirə bilməməsi üçün bir sıra dairelər dəridən-qabıqdan çıxırlar. Onlar, adətən, iki istiqamətdə fəallaşmağa çalışırlar.

İnformasiya təxribatları

Birinci istiqamət – Azərbaycan və Türkiyə cəmiyyətlərinin birliyini daxildən zəiflətmək. İkinci istiqamət – Azərbaycan və Türkiyənin dövlət və cəmiyyət olaraq bir-birinə etibarını azaltmaq. Bu iki istiqaməti birəşdirən şər-böhtan kampaniyası da özünü göstərir. Məsələn, Azərbaycan və Türkiyə cəmiyyətlərində elə hadisələri qabartmağa çalışırlar ki, onlardan insanların bir-birinə qarşı nifrət etməsi bəhanəsi kimi yararlanırlar. Bu məqsədlə sosial çəkisi az və təsiri çox loqal olan bir sıra məişət hadisələrini böyük sosial problem kimi təqdim etməyə cəhd göstərilir. Deyək ki, Türkiyənin hansısa əyalətində bir azərbaycanlının məişət çətinliklərini az qala milli problem kimi təsvir edirlər. Və ya Azərbaycanda hər hansı Türkiyə vətəndaşına qarşı rəsmi səviyyədə sıxışdırılmanın olduğu təəssüratını yaratmağa çalışırlar. Reallıqda isə bunların heç biri, ümumiyyətlə, baş vermir və ya tamamilə fərqli səbəblərdən özünü göstərir.

Son zamanlar Azərbaycanın bir sıra KİV orqanları, o cümlədən, saytlar kimi yanlış işlərə baş vururlar. Məsələn, saytlardan biri yazır ki, “yerli əhali Türkiyədən qaçır”. Maraqlıdır, hara gedir Türkiyə vətəndaşları? Sən demə, Misirin hansısa “daha ucuz” olan istirahət zonasına. Bu absurd uddiaların ömrü 1-2 gün olur. Çünki realıq tamam başqa gerçəkliyi ortaya qoyur. Lakin nəyə görə qardaş dövlət haqqında belə cəfəng informasiyalar verilsin?

Və yaxud Xarici İşlər naziri Hakan Fidanın III Dünya müharibəsi ehtimalı ilə bağlı dedikləri kontekstdən çıxarılaraq Türkiyənin bu savaşa hazırlaşması kimi təqdim edilir. Özü də elə ruhda informasiya verirlər ki, guya, müharibəyə Türkiyə hazırlaşır, yəni sülhsevər deyil, başqalarına hücumu hazırlıq görür. Sonra isə bir Avropa dövlətinin III Dünya savaşına hazırlığını yarana biləcək böhrana hazırlıq kimi, konkret olaraq ərzə

qıtlığının olmamasına ehtiyat tədbiri görmək kontekstində verirlər. Əslində isə H.Fidan məhz Türkiyədən asılı olmayan səbəblərə görə müharibənin ola bilməsi ehtimalı fonunda dövlətin ehtiyat tədbirləri (ilk olaraq ərzəqlə bağlı) görməsi vacibliyini vurğulamışdı. Özü də bunu Türkiyənin ətraf regionlarda savaşıları dayandırmış istiqamətində atdığı diplomatik addımlara bir sıra dövlətlərin lazımı dəstək verməməsi fonunda bəyan etmişdi. Yeni Türkiyə sülh, barış üçün çalışır, lakin bir sıra güclü dövlətlər bunun əksinə hərəkət edirlər. Azərbaycan KİV orqanlarının birində bu gerçəkliyi anti-Türkiyə ruhda təhrif etməsinin arxasında hansı məqamların dayandığını anlamaq çətin deyildir. Onu da vurğulayaq ki, eyni qaydada Türkiyənin bir sıra KİV orqanlarında Azərbaycan haqqında informasiya verənlər mövcuddur. Məsələn, SOKAR-a qarşı məlum təxribatçı hərəkətləri anti-Azərbaycan ruhlu insanla çalışdığı informasiya mənbələri oldu. Bir qədər öncə Türkiyə siyasətçiləri arasında Azərbaycana qarşı sırf təxribatçı fikirlər bildirenlər də olmuşdu.

Birliyi zəiflətmək cəhdləri

Məsələn yuxarıda vurğulanan istiqamətlərlə məhdudlaşmışdır. Hər iki ölkənin cəmiyyətlərində daxili birliyi müxtəlif maskalarla zəiflətmək cəhdləri son zamanlar güclənmiş kimi görünür. Onlar həm ayrılıqda Azərbaycan və Türkiyə cəmiyyətləri üçün müşahidə olunur, həm də iki qardaş toplumun bir-birinə etimadının azaldılması istiqamətində informasiya təxribatları törətməyə çalışırlar.

Bundan başqa, Azərbaycan dilinə qarşı bir sıra KİV-də doğru olmayan münasibətlə rastlaşırıq. Bəziləri yazırlar ki, “qida istehlak edilir”. Bu nə deməkdir? Azərbaycan dilində qida qəbul edilir, qida yeyilir (məsələn, alma yeyilir) və ya filmdə deyildiyi kimi “şərab istemal edilir” deyilir.

Bir elektron KİV orqanı sürücülərə cəzaların kəsilməsi ilə bağlı informasiya verir və orada yazır ki, “protiv” sürən sürücülər. Azərbaycan dilində “protiv”, “uje”, “koneşno” və s. kimi sözlər var? Azərbaycan dilini təmizləmək adı altında rus sözləri ilə onu korlamaqda məqsəd nədir? Maraqlıdır ki, KİV-də bu kimi hallarla mübarizə aparmalı olan orqan da hələlik susur. Bir zamanlar “dili təmizləmək lazımdır”, deyib car çəkən həmin qurum üçün “protiv” sözünün və ona bənzər yad sözlərin işlədilməsi təmizlik əlamətidirmi?

Qətiyyətlə, yox! Əksinə, bu, dövlət dilinə qarşı olan təxribatlardan birinin nü-

munəsidir. Çünki KİV-də bu kimi yanlışlıqları həyat və danışıq norması kimi qəbul edənlərin sayı artır. İndi danışıqlarda rus kəlmələrini işlətmək və ya Bakı küçələrində hıqqana-hıqqana rusca danışmağa çalışan gənclərimizi görmək çox utandırıcıdır. Gənc azərbaycanlı ananın öz kiçik yaşlı övladı ilə rusca danışmasını eşitmək insanı mütəəssir edir. Söhbət, ümumiyyətlə, hansısa dildə danışmağı qadağan qətiyyətlə gedə bilməz. Məsələ bu yanlış və riskli tendensiyanın yayılması və az qala, həyatda uğurlu olmağın normalından birinə çevrilməsi ilə bağlıdır. Bu kimi yanlışlıqlar təhsil müəssisələrinə və elmi araşdırma institutlarına sıçrayır. Elə elmi iddiaçı olur ki, dövlət dilində fikrini izah edə bilmir, gərək onu yad dildə dinləyəsən.

Bu və buna bənzər hadisələr cəmiyyətin bütövlüyünə, gənclərin milli ruhda tərbiyəsinə zərər verən olaylardır. Təbii ki, əgər bu tendensiya inkişaf etsə, bütövlükdə toplumun bütövlüyünə ziyan verə bilər. Azərbaycan cəmiyyətinin özünü identifikasiya fəlsəfəsi yanlış tərəfə dəyişə bilər və yekunda parçalanma meyli yaranar. Vətəndaşlar psixoloji və mədəniyyət baxımından bir-birindən uzaqlaşsalar, onun neqativ sosial-mədəni nəticələrini görməli olacağıq.

Bunlarla yanaşı, KİV-də azərbaycanlılarla uyğun gəlməyən kultür elementi kimi təqdim edilən informasiyalar da verilir. Onlarda bir qayda olaraq, azərbaycanlı əxlaqına uyğun olmayan məqamlar özünü göstərir. Bu proses dərinləşsə və davam etsə, sosial-mədəni birliyimiz riskə düşə bilər. Həmin tendensiyanın fonunda türklərə qarşı süni neqativ münasibət yaratmağı hədəfləyən, lakin üstüörtülü təqdim edilən informasiyalar da son zamanlar çoxalan kimi görünür.

Məsələn, qonşu dövlətlərdən hər hansı biri haqqında müsbət informasiyanın yanında türk insanına yaraşmayan bir hadisəni təsvir edən məlumat verilir. Bu yanaşı olan informasiyaları müqayisə edən, əlbəttə, yanlış nəticə çıxaracaq. Çox qərribədir ki, bu saxta üsulu hətta idman xəbərlərinə də tətbiq etməyə çalışırlar. Məsələn, yazırlar ki, “məşqçi Arda Güler məşqdən qovdu”, lakin deyək ki, bir avropalı haqqında elə yazırlar. Yazırlar ki, “filan oyunçuya məşqçi istirahət verdi” və ya “məşq etməyə buraxmadı” və s.

Dövlət haqqında da bu kimi “xırda və təsadüfi yanlışlıqlara” yol verilir. Və ya adətən, “jurnalist müstəqildir” kimi qondarma müdafiə üsulundan istifadə

etməyə çalışırlar. Özlüyündə, əlbəttə, jurnalist müstəqil olaraq fikrini ifadə edə bilər. Lakin, nədənsə, son zamanlar bu “müstəqil ifadə” daha çox “antitürk rəngi”ndə olur. Türkiyə dövləti haqqında bir sıra hallarda informasiya üstüörtülü istehza ibarəsi ilə verilir, Azərbaycana düşmən olan dövlətlərdən bəziləri haqqında obyektiv, daxili hörməti əks etdirən ifadələr işlədilir. Məsələn, bir KİV yazır “Oman körfəzində filan dövlətin gəmisini saxladılar”. Buna bənzər hadisə Türkiyəyə aiddirsə, istehza və bir qədər aşağılayıcı tonda informasiya verirlər (söhbət bütövlükdə Azərbaycan KİV-dən getmir).

Eyni nümunələrə bir sıra Türkiyə KİV orqanlarında da rast gələ bilərik. Bütün bunların xüsusilə son zamanlar artması bütövlükdə Azərbaycan–Türkiyə birliyinə qarşı informasiya savaşının gücləndirilməsindən xəbər verir. Belə bir situasiyada düşüncürük ki, Azərbaycanda həm dilin təmizliyinə, həm də obyektivliyinə diqqət daha da artırılmalıdır. Dili və şüurları yad kəlmələrdən (rus və ingilis) və düşüncələrdən təmizləməyin zamanıdır.

Burada başqa bir informasiya təxribatı məqamını da vurğulamaq lazımdır. Məsələn bundan ibarətdir ki, Azərbaycan–Türkiyə birliyinə qəsdlər daha geniş geosiyasi kontekstdə də baş verir. Burada birbaşa deyil, dolayısı ilə, adətən, hər iki dövlətin etibarsızlıq imicini yaratmağa çalışmaqla hərəkət edirlər. Bunun nümunələrindən biri Suriya ilə Türkiyə rəhbərliyinin terrora qarşı birgə mübarizə aparmağa hazır olduqları ilə bağlı bəyanat verəndən sonra meydana çıxan bəzi hadisələrdir.

Suriyanın şimalında Türkiyə bayrağını yandırırırlar və Kayseri şəhərində suriyalılara qarşı təxribat törədilir. Səbəbi isə namusla bağlı bir olay təşkil edir. Və sonra bu iki informasiyanı bir-biri ilə əlaqəli şəkildə verirlər. Klassik informasiya müharibəsi nümunəsidir. Onu da nəzərə almaq lazımdır ki, bu kimi təxribatçı informasiyalar Azərbaycan və Türkiyə rəhbərliyinin siyasi-diplomatik fəallıqlarını geniş bir geosiyasi məkanda əməkdaşlıq və təhlükəsizlik naminə daha da gücləndirdikdə yayılır. Bütün bunlardan hansı nəticələri çıxarmaq olar?

Birliyin yeni mərhələsi

Azərbaycan–Türkiyə birliyinin indiki mərhələdə bütün çaralarla üzərində məqalədə dayanmaq, təbii ki, mümkün deyildir. Lakin qısa müqayisələr də göstərir ki, iki qardaş dövlət regional və

multiregional əməkdaşlıq, birlik, təhlükəsizlik və yardımlaşma istiqamətində yeni səviyyəyə qədəm qoymuşlar. Bunun ən yaxşı ifadəsi Azərbaycan Prezidentinin çoxaspektli siyasi-diplomatik addımlarında özünü tapmaqdadır. Azərbaycan cəmiyyəti öz Prezidentinə ciddi dəstək verməlidir. Cəmiyyət daxili gücünü dövlət başçısının təşəbbüsünü dəstəkləməyə yönəltməyi yeni səviyyəyə, daha müstəqil formaya çatdırmalıdır. Çünki Azərbaycanın müstəqil dövlət kimi gələcək uğurları məhz Prezidentin proqramlarının həyata keçirilməsi ilə birbaşa bağlıdır. Eyni münasibət Türkiyə cəmiyyətində Türkiyə Prezidentinə olmalıdır.

Bunların fonunda Azərbaycan və Türkiyə media vasitələri öz ölkələri və cəmiyyəti haqqında maksimum dərəcədə obyektiv informasiyalara üstünlük verməlidirlər. Kənardakı müxtəlif gizli qaynaqların təsirinə uymaq xəyanətdir. Dərk etməliyik ki, məsələ yalnız iki qardaş dövlətin gələcəyi ilə əlaqəli deyildir – söhbət, bütövlükdə, geniş bir coğrafiyada çox sayda xalqların həyatından, normal yaşamasından və inkişafından gedir. Yerli xalqlar arasında nifaq salmaq böyük düşmənçilikdir. Heç bir halda düşmən qonşular xoşbəxt yaşaya bilməzlər. Onlar daim bir-birinə qarşı təxribat törədəcək, münasibətlərə girecəklər ki, bunun da sonu yoxdur. Deməli, istər Azərbaycanda, istərsə də Türkiyədə kim ki, yerli xalqların birini o birinə pisləyir, o, birbaşa xalqın, dövlətin və müstəqilliyin düşmənidir.

Azərbaycanda əsrlərdir xalqlar məhriban qonşuluq şəraitində yaşayırlar. Onların arasında itilaf yoxdur. Türkiyədə də eyni qaydada çox sayda xalqlar əsrlərdir ki, bir dövlətin çətri altında həyat sürürlər. İndi onları bir-birinə qarşı qoymaq heç bir şərt daxilində müsbət hal sayıla bilməz. Bir cəmiyyətdə birlik olmayanda isə onun başqa heç bir cəmiyyətlə əlaqələri real müsbət ola bilməz. Çünki özünün bütövlüyünü təmin edə bilməyən toplumun başqasının da birliyinə töhfəli olmaz. Nəticədə onların hər ikisi əbədi münasibətlər burulğanına düşmüş olar.

Buna görə də Azərbaycan–Türkiyə birliyi indiki mərhələdə xeyli dərəcədə informasiya müharibəsindəki mübarizədən asılıdır. Hər iki cəmiyyət kimsənin araya müdaxilə etməsinə imkan verməməlidir. Azərbaycan və Türkiyə birliyi iki müstəqil dövlətin bərabərhüquqlu tərəfdaşları kimi müttəfiqliyidir.

Onlar ayrılıqda güclü müstəqil dövlət olaraq qalmalıdırlar. Birgə fəaliyyət isə beynəlxalq hüquq və bərabərhüquqlu əsasında tənzimlənir. Azərbaycan və Türkiyə hüquqi cəhətdən də qoşa olaraq inkişaf edən müstəqil dövlətlərdir. Deməli, onların birliyi həm də xalqların normal və müstəqil inkişafının təminatıdır. Burada gizli fikirlər axtarmaq və ya onları uydurmaq, öz dövlətinin və xalqının müstəqilliyinin əleyhinə olmaq deməkdir! Yeni Türkiyə ilə bir yerdə olmaq Azərbaycanın müstəqil olmasının təminatlarından biridir. Eynilə Azərbaycanla bir yerdə olmaq Türkiyənin müstəqil olmasının təminatlarından biridir! Hər iki ölkənin insanları bu qiymətli və təbii dəyərin qədrini bilməlidirlər!

Məsələnin başqa tərəfi multiregional geosiyasi miqyasla bağlıdır.

(ardı var)

Füzuli QURBANOV,
XQ-nin analitiki,
fəlsəfə elmləri doktoru